

A, B og C gegn Írlandi - Yfirdeild

Dómur frá 16. desember 2010

Mál nr. 25579/05

8. gr. Friðhelgi einkalífs og fjölskyldu

Réttur til fóstureyðingar.

1. Málsatvik

Kærendur eru þrjár konur búsettar á Írlandi, tvær þeirra eru írskir ríkisborgarar og ein er litháískur ríkisborgari. Þær ferðuðust til Bretlands árið 2005 til þess að gangast undir fóstureyðingu.

Kærandi A er ógift, atvinnulaus og býr í mikilli fátækt. Hún hafði áður eignast fjögur börn sem öll voru tekin í fóstur. Hún er fyrrum alkóhólisti og glímir við þunglyndi. Hún ákvað að fara í fóstureyðingu þar sem hún vildi með því auka líkur á að sameina fjölskyldu sína á ný. Hún greiddi sjálf fyrir fóstureyðingu á einkarekinni læknaðstofu í Bretlandi, eftir að hafa fengið lánað til þess fé frá lánaþyrftækni.

Kærandi B taldi sig ekki reiðubúna að verða einstæð móðir. Þó svo að upprunalega hafi hún óttast að kvillar kynnu að koma upp á meðgöngu þá gerði hún sér grein fyrir því að til þeirra hafði ekki komið áður en hún fór til Bretlands í fóstureyðingu.

Kærandi C var á batavegi eftir að hafa þjáðst af krabbameini. Hún þurfti að fá frekari lækni meðferð sem talin er varhugaverð meðan á þungun stæði. Þegar hún komst að því að hún væri þunguð óttaðist hún að krabbameinið tæki sig upp aftur og einnig að heilsu fóstursins væri stefnt í hættu vegna lækni meðferðarinnar. Hún ákvað því að fara í fóstureyðingu í Bretlandi.

Á Írlandi eru fóstureyðingar refsiverðar samkvæmt ákvæðum hegningarlaga landsins frá 1861 en samkvæmt þeim er refsing við því að stuðla að fósturláti allt að lífstíðarfangelsi. Með áttunda viðauka við stjórnarskrá Írlands sem var samþykkt árið 1983 var lýst rétti ófæddis barns til lífs, en þó að teknu tilliti til sambærilegs réttar tilvonandi móður. Tekið var fram að vernda bæri þennan rétt með lögum.

Í máli sem Hæstiréttur Írlands dæmdi árið 1992 varð niðurstaðan að fóstureyðingar væru löglegar á Írlandi ef lífi móður væri ógnað vegna meðgöngunnar. Í sambærilegum dómum, er gengu síðar, átöldu írskir dómstólar að ekki hefðu verið sett lög sem tryggðu þennan stjórnarskrárvarða rétt. Árið 1992 var samþykktur þrettándi viðauki við írsku stjórnarskrána en með honum var aflétt banni við því að ferðast til annarra landa í þeim tilgangi að gangast undir fóstureyðingu auk þess sem heimilað var að dreifa upplýsingum um stofur sem framkvæmdu fóstureyðingar löglega utan Írlands.

Fyrstu tveir kærendurnir, A og B, héldu því fram að ómögulegt hefði verið fyrir þær að fara í fóstureyðingu heima fyrir þar sem írsk lög heimiluðu aðeins fóstureyðingu í tilvikum þar sem lífi móður er stefnt í hættu en ekki sökum heilsufars eða annarra ástæðna. Þriðji kærandinn, C, áréttaði að þó svo að hún hafi talið líf sitt vera í hættu væru engin lög eða málsmeðferð til staðar sem færðu henni raunhæfa möguleika á að fara í fóstureyðingu á Írlandi.

Kærendur héldu því jafnframt fram að þeir hefðu þjáðst af ýmsum fylgikvillum aðgerðanna eftir komu sína heim til Írlands.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Allir þrír kærendur tóku fram að vegna þess að ómögulegt væri að fara í fóstureyðingu á Írlandi væru aðgerðirnar óþarflega dýrar, ferlið að baki þeim flókið og að þeim hefðu fylgt ýmsar óþægilegar afleiðingar. Þær tóku sérstaklega fram að bannið hefði leitt til þess að þær væru úthrópaðar og niðurlægðar í samfélaginu og hefðu þurft að hætta heilsu sinni og í tilviki C jafnvel lífi sínu til þess að gangast undir aðgerðirnar.

Allir kærendurnir kærðu írsku ríkið fyrir brot á 3. gr. en C reisti kærú sína auk þess á 2. gr. A og B töldu að ríkið hefði, með banni sínu við fóstureyðingum á Írlandi, brotið gegn rétti þeirra til friðhelgi einkalífs og fjölskyldu samkvæmt 8. gr. sáttmálans. Þriðji kærandinn, C, reisti kærúna einnig á 8. gr.

hvað varðaði aðgerðaleyfi ríkisins við að setja lög sem tryggðu stjórnarskrárvarinn rétt óléttra kvenna til lífs með því að gefa þeim möguleika á að fara í fóstureyðingu á Írlandi. Kærendur töldu að þar sem konur sem hefðu næg efni gætu farið utan til að gangast undir fóstureyðingu væri bannið í raun tilgangslaust og þar að auki samrýmdist ekki meðalhöfssjónarmiðum að möguleiki til að gangast undir fóstureyðingu á Írlandi væri aðeins fyrir hendi í einstaka tilvikum og réðist af efnahagsástæðum. Jafnframt töldu þær bannið fara gegn 14. gr. sáttmálans þar sem það hafði í för með sér að þær, sem og aðrar konur í sambærilegri stöðu, þurftu að greiða háar fjárhæðir til þess að geta gengist undir aðgerðina. Þetta hefði komið verst niður á A sem var mjög efnalítill.

Niðurstaða

Dómstóllinn lagði áherslu á að hlutverk hans væri aðeins það að leysa úr því hvort fóstureyðingarreglur á Írlandi eins og þær sneru að kærendum í þessu máli, stæðust ákvæði Mannréttindasáttmálans,

Í málinu var óumdeilt að kærendur ferðuðust til Bretlands til að gangast undir fóstureyðingu, A og B vegna heilsufars og aðstæðna sinna, og C vegna ótta um líf sitt. Þótt ferðalagið hefði falið í sér andlegt álag fyrir kærendur, auk þess að kalla á fjárútlát, sérstaklega fyrir kærandaðann A, benti dómstóllinn á að þeim hefði staðið til boða nauðsynleg lækni meðferð og ráðleggingar á Írlandi bæði fyrir og eftir aðgerðirnar. Dómstóllinn taldi að burtséð frá andlegum þjáningum af því að þurfa að fara til annars ríkis í aðgerð sem væri ólögleg í heimalandinu, hefði refsilöggjöfin á Írlandi ekki haft nein bein áhrif á fyrstu tvo kærendurna. Dómstóllinn beindi því sjónum sínum að áhrifum löggjafarinnar á C.

Dómstóllinn áréttaði að engin lagaleg hindrun hefði verið til að kærendur leituðu út fyrir landsteinana til að gangast undir fóstureyðingu. Þar sem C hafði ekki getað sýnt fram á staðfestingu þess að þungunin ógnaði lífi hennar taldi dómstóllinn að ekki reyndi á 2. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn hafnaði einnig að brotið hefði verið gegn 3. gr. sáttmálans þar sem ekki var séð að líkamlegar og andlegar þjáningar sem hefðu skapast vegna ferðarinnar til Bretlands til að gangast undir fóstureyðingu gætu talist nægjanlega alvarlegar til að teljast til ómannúðlegrar eða vanvirðandi meðferðar samkvæmt þessu ákvæði sáttmálans.

Við úrlausn þess hvort 8. gr. hefði verið brotin fjallaði dómstóllinn fyrst um aðstæður kærendanna A og B. Hann taldi að bannið við fóstureyðingum hefði falið í sér röskun á rétti þeirra til friðhelgi einkalífs. Sú röskun hefði þó verið samkvæmt lögum og þjónað því lögmæta markmiði að vernda siðferði almennings á Írlandi.

Þegar metið var hvort bannið hefði verið nauðsynlegt í lýðræðislegu þjóðfélagi, og sérstaklega hvort mikilvægir samfélagslegir hagsmunir hefði réttlætt það, leit dómstóllinn til þess að í flestum aðildarríkjum Evrópuráðsins væru rýmri heimildir til fóstureyðinga en samkvæmt írskum lögum. Í aðeins þremur ríkjum væru takmarkaðri heimildir til fóstureyðinga en á Írlandi en í þeim ríkjum væru fóstureyðingar bannaðar án tillits til lífs og heilsu verðandi móður. Í máli *Vo gegn Frakklandi* hefði dómstóllinn komist að þeirri niðurstöðu að það væri hvers ríkis fyrir sig að meta það hvenær fóstur teldist hafa öðlast sjálfstætt líf. Þar sem ekki væri fyrir að fara sameiginlegri afstöðu í ríkjum Evrópu til vísindalegrar eða lagalegrar skilgreiningar á því hvenær líf fósturs teldist hefjast, og þar sem réttindi fósturs og verðandi móður væru óaðskiljanleg að þessu leyti, varð að veita ríkjum Evrópu ákveðið svigrúm til að svara þessum spurningum og vega og meta þessa ólíku hagsmuni.

Dómstóllinn skoðaði því næst mál A og B út frá svigrúmi ríkisins til mats á ólíkum hagsmunum. Óumdeilt væri að þær hefðu haft tækifæri til að fara utan til að gangast undir fóstureyðingu og hefðu haft rétt á læknaaðstoð í heimalandi sínu bæði fyrir og eftir aðgerðirnar. Fóstureyðingabann Írlands sem um væri deilt í þessu máli byggðist á djúpstæðum siðferðilegum gildum sem írskur almenningur studdi og að mati dómstólsins var bannið ásættanleg leið írsku ríkisins til að brúa bilið milli réttinda óléttra kvenna og ófæddra barna þeirra til lífs og á sama tíma þjónaði það þeim tilgangi að vernda áður nefnd gildi írsku þjóðarinnar. Ríkið hafði því ekki brotið gegn rétti fyrstu tveggja kærendanna samkvæmt 8. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn tók fram að C hefði þjáðst af sjaldgæfu afbrigði krabbameins sem leiddi til þess að hún óttaðist um líf sitt vegna þungunarinnar. Að mati dómstólsins voru þau úrræði sem konum stóðu til boða til að skera úr um hvort líf þeirra væri í hættu vegna meðgöngu, þ.e. lækni skoðanir og viðtöl við lækna, ekki nægjanlega skilvirk. Sú óvissa sem alltaf var til staðar við slíkt mat og hættan af því að brjóta gegn lögnum frá 1861, sem hefði í för með sér allt að lífstíðarfangelsi ef matið reyndist síðar rangt, hlaut að hafa áhrif á bæði konurnar sem voru í þessari aðstöðu sem og lækna þeirra.

Þau réttarúrræði sem voru til staðar voru að mati dómstólsins heldur ekki skilvirk, þar sem það var ekki hlutverk stjórnlagadómstóls landsins að ákvarða hvort konur uppfylltu skilyrði þess að gangast undir lögmæta fóstureyðingu. Auk þess var fullllangt gengið að fara fram á það við konur í sömu stöðu og kærandi að leita réttar síns eftir flóknum dómstólaleiðum þegar hætta steðjaði að lífi þeirra. Það var heldur ekki séð hvernig dómstólar ættu að bregðast við kröfum kvenna um lögmæta fóstureyðingu þegar ekki hefðu verið settar skýrar reglur um það af írskum yfirvöldum.

Því ályktaði dómstóllinn að þau úrræði sem írska ríkið benti á að stæðu konum í þessari aðstöðu til boða væru hvorki skilvirk né hefði þriðji kærandinn getað nýtt sér þau til að fá viðurkenndan rétt sinn til lögmætrar fóstureyðingar á Írlandi. Þar að auki hafði írska ríkið ekki gefið neinar skýringar á því hvers vegna staðfestur stjórnarskrárvorinn réttur kvenna til fóstureyðinga, þegar lífi þeirra væri ógnað, hefði ekki enn verið leiddur í lög.

Dómstóllinn komst því að þeirri niðurstöðu að ríkið hefði, með því að lögfesta ekki áður nefnd stjórnarskrárvorinn réttindi, brotið gegn rétti þriðja kærandans, C, til friðhelgi einkalífs samkvæmt 8. gr. sáttmálans.

Á grundvelli 41. gr. sáttmálans var Írlandi gert að greiða C 15.000 evrur í miskabætur.

Þrír dómarar skiluðu samhljóða séráliti og sex dómarar voru ósammála niðurstöðu dómstólsins að hluta til.